

Spis treści

WSTĘP	7
Rozdział I	
PERSPEKTYWA BADAWCZA	9
Procesy adaptacyjne w systemie społecznym	9
Model teoretyczny adaptacji modernizacyjnej	16
Główne kategorie koncepcji segmentacji społeczeństwa	23
Funkcjonalny i dysfunkcjonalny kapitał społeczny	32
Typologia segmentów społecznych	40
Podsumowanie	43
Rozdział II	
SOCJOLOGIA MODERNIZACJI – RAMY ZAINTERESOWAŃ POZNAWCZYCH	45
Wybrane aspekty badań polskiej modernizacji	45
Instytucjonalizm socjologiczny, czyli modernizacja ewolucyjna	46
Modernizacja partycypacyjna	51
Modernizacja a dekompozycja klasy robotniczej	57
Modernizacja imitacyjna czy rewolucyjna?	60
Modernizacja a kapitalizm polityczny	64
Podsumowanie	66
Rozdział III	
SOCJOLOGICZNA CHARAKTERYSTKA SEGMENTÓW SPOŁECZNYCH	69
Przesłanki metodologiczne badań empirycznych	69
Przegląd stosowanych modeli empirycznych	71
Cechy społeczno-demograficzne segmentów społecznych	75
Zróżnicowanie statusów społecznych	78
Poglądy polityczne osób zaliczanych do poszczególnych segmentów społecznych	87
Podsumowanie	95
Rozdział IV	
ANALIZA PRAKTYCZNYCH DZIAŁAŃ ADAPTACYJNYCH	99
Wprowadzające uwagi metodologiczne	99
Model racjonalności działającego podmiotu	101
Orientacja wartościująca w segmencie adaptacji zachowawczej	102
Formy działań adaptacyjnych	110
Podsumowanie	114

Rozdział V	
KAPITAŁ SPOŁECZNY W DZIAŁANIACH ADAPTACYJNYCH	117
Kapitał społeczny a modernizacja	117
Kapitał spajający i kapitał pomostowy jako kategorie empiryczne	120
Podsumowanie	134
Rozdział VI	
POSTAWY WOBEC MODERNIZACJI	136
Postawy wobec demokracji	137
Dynamika postaw egalitarnych	143
Postawy wobec najnowszej przeszłości	144
Segment adaptacji zachowawczej – krytyczni obserwatorzy modernizacji	153
Podsumowanie	158
SEGMENTACJA SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO JAKO SYSTEMOWA KONSEKWENCJA MODERNIZACJI	
PODSUMOWANIE	160
Kontekst systemowy	160
Ramy konstrukcji teoretycznej	161
Model empiryczny segmentów adaptacyjnych	162
Weryfikacja hipotez	163
Zróźnicowanie cech strukturalnych podmiotów oraz ich orientacji politycznych w segmentach społecznych	164
Segmentacja klas społecznych	167
Praktyczne działania adaptacyjne	169
Kapitał społeczny a efektywność działań adaptacyjnych	171
Postawy wobec modernizacji	174
Aneks 1	
ZBIÓR KWESTIONARIUSZY BIOGRAFII ADAPTACYJNEJ	177
Aneks 2	
METODOLOGIA BADAŃ JAKOŚCIOWYCH	253
SPIS SKRÓTÓW	257
BIBLIOGRAFIA	258

Jedną z głównych przyczyn negatywnej oceny istniejącego w Polsce porządku społecznego są trudności w dostosowaniu się ludzi do warunków i mechanizmów gospodarki rynkowej. Trudności adaptacyjne w obszarze aktywności zawodowej są udziałem ok. 70% pracujących Polaków. Konsekwencją mniej lub bardziej skutecznych strategii adaptacyjnych jest zjawisko segmentacji społeczeństwa.

Segmentacja oznacza proces trwałego różnicowania się pozycji społecznych podmiotów w wyniku podejmowanych przez nie działań adaptacyjnych.

Wskazane w książce tendencje oraz zarysowane elementy prognozy społecznej mogą zostać wykorzystane w budowaniu strategii dalszej modernizacji Polski, w konstruowaniu programów edukacyjnych wspierających występujące w poszczególnych klasach postawy promodernizacyjne. Możliwe jest również wdrażanie projektów aktywizujących wybrane środowiska społeczne. Takie działania mogą mieć znaczący wpływ na bilans sił społecznych opowiadających się „za” i „przeciw” modernizacji.

Bez podjęcia tego wyzwania proces dalszej modernizacji Polski będzie odbywał się w warunkach silniejszego niż dotychczas oporu społecznego. Badania prowadzone w powiązaniu z teorią segmentacji adaptacyjnej pozwalają na względnie precyzyjne wskazanie, w jakich punktach struktury opór ten może mieć kluczowe znaczenie dla sukcesu lub porażki działań reformatorskich.

Autor

Paweł Ruszkowski jest socjologiem, kierownikiem Katedry Socjologii Polityki na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.